

Nemoč velesil na Balkanu

Že mesece v Bosni in Hercegovini divja silovita in kruta vojna, ki ji ni videti konca. To republiko je sestavljalo mešano prebivalstvo Muslimanov, Hrvatov in Srbov, ki so doslej mirno živeli skupaj. Zdaj pa potekajo boji med Srbi in Muslimani, medtem ko Hrvati in Muslimani ponekod sodelujejo, drugje pa jim nasprotujejo in so se istočasno pripravljali povezati s Srbi ter se dogovarjajo o morebitni razdelitvi bosansko-hercegovskega ozemlja.

Muslimani, ki so bili doslej v večini, so izgubili skoraj celotno ozemlje, ker so ga Srbi s pomočjo nekdanje jugoslovanske vojske zasedli in kjer izvajajo etnično čiščenje tako, da prisilijo nesrbske prebivalce da zapustijo ta področja. Drugi velik del ozemlja pa je pod hrvaškim nadzorom.

Za to vojno se torej skrivajo pomembni politični interesi, žrtev katerih so večinoma preprosti ljudje. Na tisoče in tisoče beguncev je moralo zapustiti svoj domači kraj in iskati zatočišče drugod. Prilagoditi so se morali slabšim življenjskim razmeram v zbirnih centrih in komaj čakajo dan, ko se bodo lahko spet vrnili domov. Vendar kam se bodo ti ljudje vrnili? Njihove domove je uničila in oropala vojna vihra, zato menim, da bo problem beguncev res stopil v ospredje šele po koncu vojne.

Begunci pa so še srečni v primerjavi s tistimi, ki so ostali v domačih krajih. Verjetno ne bomo nikoli mogli izvedeti točnega števila ljudi, ki so umrli v koncentracijskih taboriščih, ki so postali žrtve granat in ostrostrelcev ali so podlegli boleznim in nemočim življenjskim pogojem. Položaj je posebno dramatičen v Sarajevu.

Tu ni ne vode ne elektrike, hrane primanjkuje, prebivalci pa živijo v stalnem stiku s smrtjo. Ta visi nad njimi kakor Damoklejev meč, saj lahko vsak nov dan prinese Sarajevčanu smrt. Zaradi teh nečloveških pogojev posebno trpijo otroci, ki jih je vojna tako prizadela, da je ne morejo pozabiti niti v svojih igrah, in ki jim bo pustila psihične posledice za vse življenje.

Mednarodna javnost je bila pred časom zelo pozorna na dogajanje v Bosni. Časopisi so objavljali obsežne članke na prvih straneh, televizijske mreže pa so oddajale reportaže in poročila. Zdaj vse skupaj nekako tone v pozabo. Srbija stalno krši embargo s tem, da dobiva orožje in druge potrebščine preko Makedonije. Svetovne velesile so o tem prometu gotovo obveščene, vendar ga nihče ne ovira. Prav tako se nihče ni pretirano zgražal, ko so srbska letala prekršila zračno blokado.

Na splošno so ob tej priliki velesile pokazale svojo nemoč in neodločnost ter svojo voljo po nevmešavanju v balkansko krizo.

Vsekakor pa razmere v novi Federativni Jugoslaviji, ki jo sedaj sestavljata samo Srbija in Črna Gora, ne bodo mogle ostati dolgo nespremenjene, saj se je tudi tam življenjski standard zelo poslabšal. Te razmere in druge okoliščine izkoriščajo razne tolpe, ki s prekupčevanjem vsega mogočega, od orožja do mamil, kopičijo ogromna bogastva.

Izredno težko je predvidevati, kako se bo tam situacija spremenila in kako se bo iztekla ta absurdna vojna. Odgovor na vprašanje, kako se bo položaj razpletel, bo lahko pokazal le čas.

Sara Trampuž

Živahna dejavnost SKK

Tudi letos je SKK prišel svojo že šestintrideseto sezono z družabnim večerom in plesom. Udeležba je bila sicer bolj skromna, po drugi strani pa je bilo to predvidljivo, saj so se šolska vrata tedaj komaj odprla.

Naslednjo soboto je Žarko Petan, znani literarni ustvarjalec, privabil mnogo višješolcev, predvsem maturantov. S svojimi aforizmi in groteskami je izvalil občinstvu nemalo smeha, nato je odgovarjal na zastavljena vprašanja.

10. oktobra je v sklopu Koroških dni na Primorskem, ki se odvijajo pri nas vsako drugo leto, gostovala skupina mladih Korošcev. Predvajali so nam tri svoje filme: Prvi sneg, Še je upanje in Tevžej. Prva dva sta bila predstavljena javnosti prvič, čeprav sta že tekmovala na Koroškem mladinskem festivalu, a nista bila sprejeta, ker sta bila profesionalna, ne amaterska prispevka. Tretji, Tevžej, se je prav tako odlikoval po kvaliteti, je pa bil nekoliko daljši in tudi vsebinsko zahtevnejši od prejšnjih dveh filmov. Po predavanju je sledila družabnost z zakusko.

V soboto, 17. oktobra, je ožji odbor SKK sklical posebno sejo, na kateri so prisotni uskladili program naslednjih sestankov, zarisali smernice delovanja ter se odločili za čimprejšnje volitve.

Pa še nekaj najpomembnejših predavanj oziroma pobud do konca leta: ob petstoletnici odkritja Amerike nam je prof. Marta Ivašič-Kodrič spregovorila o pomenu in posledicah Kolumbovega prihoda na Novi kontinent; Tone Bogataj, znameniti slovenski etnolog, bo pokazal potek osamosvojitve Slovenije s posebnega zornega kota: preko grafitov, ki so se tedaj pojavljali na slovenskih zidovih. Pripravili smo tudi večer in memoriam pokojnemu Pavletu Zidarju z recitalom igralcev Radijskega odra, avtorjev lik in delo pa nam bo predstavila publicistka Jolka Milič. Filip Fischer in Wisenfeld bosta spregovorila o zaskrbljujočem ponovnem pojavu antisemitizma v Evropi ter o židovski zgodovini in kulturi. Pod vsakoletno tradicijo spada miklavževanje z obdarovanjem članov, prijateljev in simpatizerjev SKK ter dobrodela akcija o Božiču, katere izkupiček bomo namenili beguncem iz Bosne in Hrvaške.

T. M.

Gost večera SKK pisatelj in režiser Žarko Petan (zgoraj); filmski večer v okviru Koroških dni (v sredi) in srečanje s predstavniki mladinskih svetov iz Nemčije in Španije

Vseslovensko mladinsko srečanje v Stični

V soboto, 19. septembra, je bilo v Stični vseslovensko srečanje verne mladine. To srečanje prireja vsako leto na tretjo soboto v septembru Medškofijski odbor za študente.

Letos se ga je udeležilo kakih 7000 mladih iz vse Slovenije, udeležencev iz zamejstva pa skoraj ni bilo, če izvzamemo 3 predstavnice tržaških Slovencev.

Prvi del jutranjega programa je potekal v stiški baziliki, ki je bila nabito polna. Mladi so se zbrali ob molitvi in pesmi, ki je tako živo in močno zadonela, da je bil marsikdo, ki take izkušnje ni še doživel, kar ganjen zaradi spontanosti in optimizma, ki je vel iz njih. Prišotne je najprej v imenu organizatorjev pozdravil g. Milan Knep, nato pa sta mladim spregovorila še metropolit Alojzij Šuštar ter novi vatikanski nuncij za Slovenijo Pier Luigi Celata, ki je mladim posredoval papežev pozdrav in blagoslov. V svojem govoru je tudi sam izrazil presenečenje nad tako množično udeležbo na srečanju.

Pozdravom je sledila glasbena in koreografska točka na temo "Solidarnost", ki so jo pripravili udeleženci srečanja salezijanske mladine "Confronto 92". Osrednji del jutranjega programa pa je bil pogovor z dvema vrhunskima slovenskima športnicama, Majdo Ankele Samaluk in Matejo Svet. Iskreno in preprosto sta predstavili svojo življenjsko pot in svojo duhovno rast. Še posebno je mlade ganila Matejina pripoved o tem, kako je ona našla dar vere

še pred nekaj leti, potem ko je zapustila agonistično smučanje in ko se ji je zdelo, da je zaradi tega življenje izgubilo katerikoli smisel.

Po tem se je množica mladih preselila na odprto, t.j. na samostansko dvorišče, kjer je imel Big Band Hit Quartet kratek koncertni program, Mito Trefalt pa je člane vokalne skupine tudi pred-

stavil in jih povprašal o njihovih glasbenih izkušnjah na glasbenem področju, v osebnem življenju, pogovor pa se je zaustavil tudi ob njihovem verskem življenju.

Popoldne je bila še skupna maša, ki jo je daroval nadškof Šuštar, po tej doživeti sveti daritvi pa so se udeleženci srečanja počasi razšli.

Vsi mladi, ki so doživeli srečanje v Stični, so se gotovo domov vrnili srečni in obogateni z novo globoko izkušnjo. Škoda, da niso mladi iz zamejstva te priložnosti malo bolj izkoristili.

Breda Susič

Novoletno evropsko srečanje na Dunaju

Taizéjsko ekumensko gibanje prireja vsako leto novoletno molitveno srečanje. Teh srečanj, ki trajajo teden dni, se navadno udeležijo na tisoče mladih iz cele Evrope. Srečanje prirejajo vsako leto v drugem evropskem mestu. Letošnje srečanje bo na Dunaju od 28. decembra do 2. januarja.

Nekaj mladih Dunajčanov je spontano odgovorilo na vprašanje, kaj pričakujejo od srečanja na Dunaju.

"Srečanje prihaja v pravem trenutku, ko pri nekaterih raste sovraštvo do tujcev. V naši župniji že več mesecev sprejemamo begunce. Toda skupaj z mladimi iz mnogih dežel bomo bolje razumeli, da ko sprejemamo druge, prejemamo, in da nismo samo mi tisti, ki dajamo."

"Veselim se, da bom lahko, potem ko sem to doživel drugje, sprejel druge sam. Pogosto sem se spraševal, če bi lahko kaj tako dobrega storil na Du-

naju. Nekaj posebnega je dobiti obisk. Pri nas, kjer ni mladinske skupine, bo to priložnost, da bi z njo začeli."

Tudi Slovenci smo vabljeni, da se tega srečanja udeležimo. To velja seveda tudi za nas, zamejce, ki se lahko pridružimo skupinam iz Slovenije. Kdor bi se rad tega srečanja udeležil, se mora prijaviti najkasneje do 10. nov. 1992.

PRIJAVITE SE LAHKO SAMO OSEBNO!

Za romanje se lahko prijavijo vsi, ki so dopolnili 17 let in se moralno obvežejo, da se bodo v polnosti vključili v program srečanja. Vsi, ki še niso stari 18 let, naj s starši pridejo na kraj prijave, kjer bodo starši podpisali posebno izjavo.

Cena znaša približno 80 DM. Za vse informacije se lahko obrnete na Bredo Susič, tel. 211551, ali direktno na MOŠ, Jurčičev trg 2, 61000 Ljubljana, tel. 061/223864 ali 061/211136, fax 061/223864.

ZA VSE UDELEŽENCE STA OBVEZNI DVE PRIPRAVI

– v soboto, 14. novembra 1992

– v soboto, 12. decembra 1992

Pripravi bosta v kraju prijave ob 10.00, razen če boste dobili drugačno navodilo.

Na Dunaj odputujemo v nedeljo, 27. decembra 1992, pozno ponoči.

Domov se bomo vrnili v soboto, 2. januarja 1993, pozno zvečer.

Vsi, ki želite romati v lastni režiji, se morate obvezno prijaviti na MOŠ-u, sicer vam organizator ne zagotavlja namestitve in hrane. Sprejem bo 28. decembra 1992 od 7. do 12. ure.

Stična mladih 1992

Seja slovenskega tajništva

(obračun 2. Drage mladih in načrti za bodočnost)

Ker je bilo srečanje v Stični lepa prilika za srečanje s prijatelji in znanci iz vse Slovenije, je predsednica Slovenskega Tajništva Jelka Razpotnik sklicala prav tam sestanek predstavnikov te zveze, ki povezuje organizacije iz Slovenije, zamejstva in zdomstva.

Glavna točka na sestanku je bila obračun letošnje Drage mladih ki je bila na Opčinah v začetku septembra. Obračun je bil pozitiven, saj je bila velika večina udeležencev Drage mladih zadovoljna s programom. Organizatorji so dosegli tudi ta cilj, da so se udeleženci med seboj dobro spoznali in ustvarili nove prijatelje. Udeleženci seje Tajništva smo si bili edini, da je treba pohvaliti vse, ki so aktivno sodelovali pri organizaciji in izpeljavi te važne prireditve: Jelko Razpotnik, Staneta Zvera, Marijo Brnot, gospodično Barbaro, g. Milana Knepa in gospo Jožo Tomšič iz Ljubljane ter vse Tržačane, ki so pomagali pri izpeljavi projekta – Štefana in Danila Pahorja, Mateja in Bredo Susič, Alenko Štoko, Vido Valenčič, Andreja in Manico Maver, Tomaža Martelanca, Janeza Mljača, Natašo Zubalič, Martino Feri, Luciano Čebren, Bredo Sosič, Davida Sestana, Matjaža Rustjo in Alenko Hrovatin. Udeleženci seje Tajništva smo se odločili, da bomo v prihodnje skušali Drago še izboljšati in jo reklamizirati na čim bolj učinkovit način. Prihodnje leto bodo štafeto palico prevzeli mladi s Štajerske in organizirali 3. Drago mladih.

Udeleženci sestanka smo se ob koncu poslovili od Jelke Razpotnik, ki zapuša predsedništvo Tajništva (in med drugim tudi uredništvo te rubrike), ker odhaja na večmesečno potovanje v Argentino, kjer bo tudi obiskala tamkajšnjo slovensko skupnost.

Breda Susič

Valovi

Prijetno pljuskajo v obalo valovi,
kot umetni ognji,
ki se dvigajo nad sivo skalo
in v zraku zapustijo
bele iskre, drobne kaplje.
Močno butajo v obalo,
morja sinovi,
podobni travnikom zelenomodrim,
ki žibajo poletno travo
in v zgodnji rosi se svetijo.
Molče objemajo obalo,
valovi, morja sinovi,
podobni večnim tolažnikom,
ko v jutru temnem in deževnem
edini z mano govorijo.

Matejka Grgič

Srečanje predstavnikov mladinskih svetov

Predstavništvo Slovenskih mladinskih organizacij v FJK se je v petek, 16. t.m., na sedežu Slovenskega kulturnega kluba sestalo s članom španskega mladinskega sveta Mariom Diazom Martinezem ter s predstavnico nemškega mladinskega sveta, Iris Brose, ki sta se prejšnji teden udeležila Evropske konference o strpnosti v organizaciji Evropskih mladinskih svetov.

Udeleženca srečanja je najprej pozdravil koordinator za zamejska vprašanja pri Mladinskem svetu Slovenije Peter Rustja, nato pa so predstavniki

Slovenske zamejske skavtske organizacije, Slovenskega kulturnega kluba, Mladinskega odbora Slovenske prosvete, Mladinske sekcije Slovenske skupnosti in mladih socialistov predstavili dejavnost slovenske mladine v zamejstvu.

S tem srečanjem so se predstavniki mladinskih organizacij Slovencev v Italiji prvič predstavili članom državnih mladinskih svetov. Govor je bil tudi o možnostih sodelovanja manjšinskih organizacij na mednarodnem nivoju in sicer preko nacionalnih mladinskih svetov.

ČIKOLE ČAKOLE

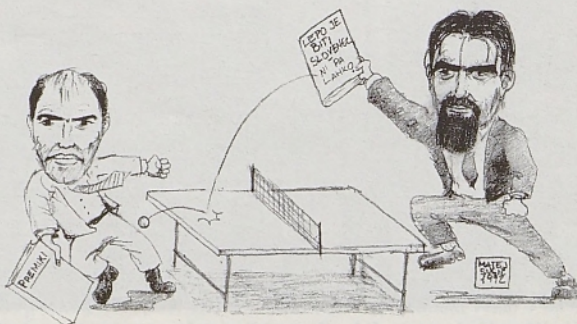
– V uredništvu Rasti se širi nekakšno depresivno razpoloženje, pomešano z občutkom manjvrednosti: zdaj ko se v vsem slovenskem prostoru politična in druga nasprotstva izživljajo predvsem v pisani besedi... Čikole čakole že od poletja sem niso nikogar ošvrknile! Tako ne gre! Nekateri nam že očitajo, da pod vplivom mladih krščanskih demokratov v svoje čakole vsipamo zdravilna zelišča namesto popra!

– Pri najboljši volji pa najbrž ne bomo sposobni, da bi ustvarili kakšno tako senzacionalno dvojico knjižno-napadalnega ping ponga, kakršne so Slivnik-Školjč, Janša-Zlobec, Rupel-??(Peterle?) Ali pa ja... Bog ve, koliko političnih, kulturnih in gospodarskih osebnosti bi ogorčeno zgrabilo za pero, Če bi npr. Brezigar napisal kakšne "Tržaške premike", v katerih bi (pa čeprav milo in obzirno) opisal, kdaj in kako so se tukajšnje osebnosti sploh začele premikati v korist samostojne Slovenije... (predstavljajte si naslov: Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko – biti Jugoslovian je bilo bolj ugodno... Oh, kakšen bestseller!!)

– Tudi biti Italijan v našem mestu, ni kar tako! Pravijo, da zahteva "naš" župan povišek plače, saj si bo moral najeti non stop advokata, ki ga bo zastopal ob vsakodnevnih prijavah – sodišču. Revez! Če bo šlo tako naprej, bo začel še misliti na samomor (pardon! Samo-umor!!)

– Prej smo omenili zelišča, zdaj se bomo pa posvetili "cvetkam" (jezikovnim, seveda). Potem ko so se leta bohotno razcvitale na straneh Primorskega dnevnika, so zadnje čase dobile primernejši humus na Radiu Trst A. Samo nekaj duhovitih primerov:

pri poročilih smo izvedeli, da je neki diplomat zaradi svojih zaslug dobil "honorarno" (beri: častno) državljanstvo ali da so v nekem društvu dosegli visoke "objektive" (beri: smotre, cilje); med neko oddajo v živo pa smo celo slišali, da ženske rade kvačkajo "zajemalke" (beri: prijemalke)!

Novomeška pomlad in Marij Kogoj

Beseda in glasba se dopolnjujeta – 4

Kogojeva mladost

Kogoj se je rodil 30. septembra 1892 v Trstu kot drugi izmed petih otrok, od katerih sta preživela le on in sestra. Kogojevi spomini, o katerih je zelo nerad govoril, so grenki: prvotno Kogojovo ime je bilo Giulio, toda po smrti prvorojenca Maria, so ga starši imenovali z imenom umrlega brata. Ta dogodek povzroči v nadaljnjem Kogojevem življenju skrito travmo, kateri pozneje sledijo hude posledice in duševne motnje. Na dokumentih se izkaže za tri leta starejšega, kar ga tudi zavira pri normalnem dozorevanju in ga privede do krepkejšega psihološkega pretresa. Zdi se, da ima tudi telesne poškodbe zaradi neke nesreče.

Usoda pa je neusmiljena: Kogojeva družina finančno propade, oče umre, mati pa zgine in zapusti tri še živeče otroke. Sinovi mislijo, da je šla v Brazilijo, v resnici pa živi še vedno v zloglasni zakotni ulici v Trstu. Vseeno jo Kogoj ohrani v najlepšem spominu, kot jo je videl takrat, ko ga je prvič in zadnjič obiskala v sirotišnici: bila je lepa gospa, oblečena v belo – tako jo Kogoj namreč prikaže tudi v operi Črne maske kot privid. Za otroke poskrbi tržaška občina, ki odloči, da bo Marij Slovenec, njegov brat pa Italijan.

V svoji mladosti Kogoj ne obiskuje nikakršne glasbene šole, posveti pa se petju v župnijskih zborih ter igranju orgel in harmonija. Tik pred vojno komponira in pošlje svoje skladbe v Ljubljano, kjer so glasbeniki navdušeni nad njegovo glasbo. Kogoj dobi novega zagona v skladanju, hkrati pa se manj posveti šolskemu študiju; zapusti goriško gimnazijo in se napoti na Dunaj, kjer na konservatoriju prisostvuje lekcijam iz komponiranja profesorja Franza Schreckerja, nato pa še privatnim lekcijam iz instrumentacije ekspresionista Arnolda Schönberga. Medtem služi denar kot pomagač in delavec v tovarni čokolade.

Po vojni zapusti Dunaj in se napoti v Ljubljano in upa, da ga bo slovenska prestolnica sprejela. Toda rezultat ni takšen: "Upirati se času in prostoru", pravi Loparnik (op. 8), "je usoda vseh stvariteljev-umetnikov. Človek ljubi pre-

teklost, preteklost vseh stoletij, razen našega. V tem sklopu se odvija umetnostna usoda emarginiranih, med katerimi je tudi Marij Kogoj."

Leta 1918, ko ima Kogoj 23 let (uradno 26), ga Ljubljana opazi (izvede tri koncerte in objavi tri pesmi), toda mladi glasbenik ne doživi nikakršnega slavnega vzpona. Poznajo ga le redki, toda precej vplivni glasbeniki. Ti se zavejo, da stopa na kulturni oder enkratna osebnost, toda vseeno mu ne pomagajo: tudi če bi to hoteli storiti, bi ne mogli in to zaradi splošnega nereda, ki je vladal v državi.

Glasba

V tistem času je bila glasba upoštevana – skupaj z literaturo – kot najbolj pristen narodni umetniški izraz. Upoštevana pa je bila vokalna glasba, specifično zborovska. Literatura je bila bistveno potrebna za izobraževanje naroda, glasba pa je ostala v glavnem v rokah diletantov. V Ljubljani je bila s specifičnimi žrtvami ustanovljena na koncu 19. stoletja glasbena šola, opera in pozneje tudi filharmonični orkester. Podeželje pa je še vedno ostalo pod vplivom izključno zborovske glasbe, ker je le-ta imela narodno buditeljsko veljavo, in so samo skladbe, ki so imele narodni melos, zagotavljale avtorjem uspeh in izvajanje.

Prva svetovna vojna je še te kulturenoglasbene strukture oškodovala ali popolnoma uničila. Z letom 1914 so prenehale z delovanjem skoraj vse ustanove. Komaj po vojski je Slovenija dobila vrsto glasbenih šol in ljubljanska glasbena šola je prešla pod državno okrilje (postala je konservatorij). Komaj leta 1928 je bila ustanovljena prva radijska postaja, profesionalni simfonični orkester pa je Slovenija dobila komaj po drugi svetovni vojni. V tem kulturnem okolju so bile estetske vrednote podvržene predvsem narodno buditeljskemu vrednotenju; kar je bilo tuje, je bilo seveda nerazumljivo in hkrati estetsko nevarno. Vsaka zahtevnejša umetnost, ki je imela svoj vzgon v še nepoznanih ali tujih vzgibih, je bila sprejeta (če je sploh bila) samo v ozkem krogu izvedencev, ni predstavljala pa nobene na-

rodne kulture za takratno široko publiko in narod.

Tako se je nova generacija umetnikov znašla v popolni osamljenosti. Temu stanju pa se umetniki niso znali upreti; posebno glasbeniki so ostali podvrženi kulturni diktaturi.

Edini, ki se je vsemu temu uprl, je bil Marij Kogoj. Ta je vstopil v slovensko kulturno življenje z intenzivno kritiško dejavnostjo. Ker je nepopustljivo vztrajal pri kvaliteti glasbenega ustvarjanja in pri absolutnih kriterijih umetniškega vrednotenja, je prišel v konflikt z obstoječimi razmerami, ki se niso še poslovile od utilitarnega pojmovanja glasbe in z glasbeno miselnostjo, ki se je zadovoljevala s provincialno ozkostjo. Svoje nazore je celovito in neposredno izrazil v aforističnem zasnovanem spisu "O umetnosti, posebno glasbeni". Spis je najbrž v celoti nastal na Dunaju, objavljen je bil v Domu in svetu leta 1918. V tem svojem spisu je obravnaval Kogoj nazore, ki so izšli iz njegove osebnosti in iskanj še v Gorici ter jih je razširil in oblikoval na Dunaju pod vplivom Busonija in posebej Schönberga. Kljub temu pa so njegova prepričanja samostojna in izvirna; kot je izvirno njegovo intimno prepričanje: "Izmed vseh stvari me je od moje mladosti najbolj mikala glasba. Mogoče sem zato bil nanjo tako pozoren, ker ji v naravi ni bilo najti enakega, tudi ne lepšega in popolnejšega... Medtem ko so mi bile neglasbene umetnine le posnetki po naravi in me niso mogle toliko zanimati, ker sem ves čas imel priliko videti vzor... Ali tudi dandanes, ko poznam v vseh umetnostih umetnine, ki so lepote polne, je moje nagnjenje do glasbe še vedno največje... Zdi se mi, da le ona ve zgotovo, kje je njen vir... Bliže notranje narave je (op. 9)." Zanj je torej glasba izraz notranje narave in sama sebi namen, s čimer zavzame čisto svojo smer: v svoje komponiranje vnese kromatični sistem, da bi s tem bolje prikazal nova čustva in doživetja, "kjer umetniška sredstva in umetniška vsebina si odgovarjata. (op. 10)." Kogoj govori o človekovi duševnosti, o poglobitvi čustva, o vsebini in izrazu, nikjer pa ne omenja

nikakršnih slogovnih norm, in še manj omenja ekspresionizem kot slog, tudi pozneje, ko je bil že terminološko znan. To kajpada ni naključno, saj meni, da "umetniku ne moremo staviti predpisov in določevati, katerega sloga naj se poslužuje. Slog so namreč še vedno ugotovili posamezniki. Izraz neke dobe postane šele s tem, da ga večina posname (op. 11)." Kogoj odklanja impresionizem in Debussyja, zlasti zaradi njegovih "lastnosti posvetnega značaja, ki se jih mora muzika izogibati: komodnost, strupene barve, bolehavost, vtisi, spomini na salonsko življenje, na parfeme..." (op. 12). Njegov ideal je torej umetnost, ki nastane iz hrepenjenja po lepoti. Gojiti umetnost je zanj enako kot "gojiti ljubezen; negovanje ljubezni pa je naše najvišje opravilo" (op. 13). Iz tega izhodišča terja Kogoj od umetnika dvojje, da "mora veljati kot človek kaj in da imej vsak umetnik svojo pot, vsi pa eno: priti k sebi" (op. 14). Od tod tudi vrednoti umetniško ustvarjanje, ki je dvojno: eno, ki oblikuje in presnavlja, in ono drugo: snovanje iz nič. Najvišja umetnost je poslednje. Na najvišji stopnji se torej umetnost ukvarja izključno s podajanjem notranje narave. Iz tega izhajata dve Kogojevi značilnosti: ne priznava nobene estetske razlike med slovensko umetnostjo in evropsko umetnostjo, niti ne priznava razlike med različnimi umetnostmi – glasba je samo bližja duhu od ostalih; drugič pa razkrajja tonalno logiko in se zavzema za nove rešitve, prizadeva si za teoretično snovanje nove harmonije (permutacija akordov), kar spelje v še popolnejši obliki kot Schönberg (Na žalost pa tega Evropa ne ve.).

Kogoj ne zavrača razvoja glasbe, ne verjame pa v revolucijo, pač pa v evolucijo glasbe in ni nasproten kompozicijski tehniki kot pripomočku za ustvarjanje. Res je, da meni, da lahko postane tehnika šablona, vendar je "imeti tehniko za umetnika vendar dobro, dobro namreč zato, da jo pozna in kolikor mogoče ne rabi" (op. 15).

Konec

- 8) Loparnik, Plaidoyer per uno sconosciuto, str. 9
- 9) Klemenčič, Slov. glasbeni ekspresionizem, str. 32
- 10) isto
- 11) isto
- 12) isto, str. 33
- 13) isto
- 14) isto
- 15) isto, str. 37.

OCENE

Hamlet v pikantni omaki

Shakespeare se je motil. Pravo zgodbo o nesrečni danski kraljevski družini nam je razkril šle Aldo Nicolaj v igri, ki si jo vsi lahko ogledajo v izvedbi SSG.

Za kaj pa gre? Shakespeare je v Hamletu opisal tragedijo mladega istoimenskega princa, ki bi se stricu rad maščeval za očetov umor, a njegov načrt utone v dvomih in bivanjskih vprašanjih.

Tudi Aldo Nicolaj obravnava tragično usodo vseh članov družine, vendar pa iz drugačne perspektive: v središče dogajanja postavi kuharja, ki bi se Hamletu rad maščeval za ponižanja, ki jih je bil večkrat deležen; mladi princ se namreč ne zmeni za njegove pečenke in omake, ampak živi le od sladkarij, poleg tega pa ima dvomno obnašanje: baje ima raje moške kot ženske, vendar nasmešek prikupne kuharjeve hčerke in Ofelijin nosečnost kažeta tudi v drugo smer. Že to nam pove, da si je Nicolaj silovito privoščil Shakespearja: na odru nastopajo sami dvomneži, slabiči, smešne figure (npr. Polonija, ki prisluškuje in igralec "primadonna", ki se počuti užaljenega v svoji profesionalnosti in "ženskosti"). Bivanjski Hamletovi dvomi zvedenijo v banalna vprašanja, njegove ostre in grenke ugotovitve o Danski postanejo le domislice (Hamlet kroži po kuhinji, voha po loncih in končno reče: "Je nekaj gnilega v deželi danski!"); njegova mati se iz tragične

figure ženske, ki niha med ljubeznijo do sina in do novega moža Klavdija, spremeni skoraj v obsedeno in pijanko.

Shakespeare brez leska torej. Glavno vlogo, namreč, igra Kuhar, ki neizprosno gleda na kraljevsko družino in ki ga visokodoneča vprašanja prav nič ne ganejo. Iz želje po maščevanju igra duh Hamletovega očeta in prisili princa v smrtni dvoboj. Grad Elsinore je tako priča velikemu številu mrtvih, a se za te nihče ne zmeni: celo po smrti Hamleta, Laerta in kraljice se kuhar raje osredotoči na pripravo večerje, češ da se menjujejo gospodarji, ne pa stan hlapcev.

Avtor groteskno niza dogodke iz Shakespearja tudi z namenom, da bi vzbujal smeh: to mu ni povsem uspelo, čeprav se je pogosto posluževal lahkotnih dvomij. Splošno gledano zveni komedija precej banalno, ko predstavlja "operetni" Elsinore; avtor bi verjetno dejal, da sem preveč formalna in vezana na tradicijo, vendar res ne morem mimo silnega Shakespearovega teksta.

Neva Zaghet

Malemu Damjanu se je 11. oktobra pridružil bratec Matej. Prav iskreno čestitamo naši sodelavki Mariji in njenemu možu Igorju,

Člani uredniškega odbora
RASTI

Posnetek z mladinske maše, ki je bila na Opčinah 18. oktobra letos.

Zakaj umreti po lastni volji (2)

Samomor v luči strokovnih analiz in izkustev

Še nekaj opaženih dejstev

Nekje v uvodu je bilo nakazano, da moramo razlikovati med vzroki in povodi za samomor. Za **povode** je značilno, da so hipni. Že citirani Flescher pravi, da so povodi le iskre, ki vžgejo dolgo in globoko prisotna krizna stanja. Če teh ni v usodno zadostni meri, je Eros močnejši od Tanatosa. Človek vzdrži tudi silovite stiske. V medvojnih uničevalnih taboriščih je bilo samomorov zelo malo. Trpinom je pomagala tudi »agresivnost zunaj lastne skupine«: sovražstvo do nasilnikov je bilo močnejše od destruktivnega impulza, ki bi se obrnil navznoter. Pomagala je tudi zaveš, da ne trpijo individualno, marveč v množici enako prizadetih. In še to: po vojni so zabeležili veliko več samomorov kot med njo.

Rekli smo tudi, da se človek pri polni zavesti ne odloči za smrt. Navajamo že napovedane **izjeme**.

Klasičen je primer obsojenca na smrt, ki hoče prehiteti eksekucijo. Prav tako splošno poznani so primeri med vojno brezupno obkoljene skupine (ali posameznika), ki jo (ga) čaka ne le gotova smrt, marveč pred njo še tudi gotovo mučenje, pa se temu izogne s tragično znano »kroglo zase«.

Povod za samomor je (bila) včasih tudi prizadeta osebna čast. Znani so primeri ladijskih inženirjev, ki so se bili uštel pri svojih računih in se je ladja pri slovesni splovitvi nekoliko nagnila – dokaz, da se je bil nepopravljivo zmotil. Podobno tragedijo je doživel kak konstruktor mostov, katerih nosilnost je v praksi popustila. Pretresljiv je primer slovenskega kiparja (imena se ne spomnim), ki je izdelal enega (ali dva, se ne spomnim) psa, pa je pri tem pozabil na bistveno in nepopravljivo – na pasji jezik. Ko je to prepozno odkril, se je ubil. Pes (ali psa) je (sta) še dandanes v ljubljanskem Tivoliju.

Pri neposrednih **POVODIH** za samomor ima precejšnjo vlogo tudi politika v najširšem pomenu besede. Poznajo teroriste, ki so tako prepričani v svojo stvar, da se poženejo nad sovražnika z bombo, za katero seveda vedo, da jih bo raznesla. Nekdanji ljub-

ljanski župan dr. Hribar je spomladi 1941 skočil v Ljubljano, ker ni prenesel slovenske tragedije, ko je v Ljubljano vkorakal italijanski okupator. Češki študent Jan PALACH se je poleti 1969 polil z bencinom in zažgal na Vaclavskem trgu v Pragi, ker ni prenesel vdora sovjetskih in drugih komunističnih čet na Češkoslovaško. Po prvi svetovni vojni je veliko samomorov povzročil obup ob razpadu cesarstev in življenjskih slogov, ki so bili mnogim ljudem vajeni in dragi. Na Madžarskem so morali po prvi vojni prepovedati popevko »Žalostna nedelja«, ker so se ob njenih zvokih mnogi, zlasti bivši oficirji, ustrelili. Znani so tudi primeri samomorov v Nemčiji po drugi vojni, ob zvokih podobno otožne popevke »Heimweh« (Domotožje). Več sovjetskih oficirjev si je vzelo življenje novembra 1956 v Budimpešti, ko so spoznali, da so prišli s svojimi četami zatirati svobodoljubne Madžare in ne »fašiste«, kot so jim uradno dopovedovali njihovi državni voditelji.

Preprečevanje samomora

Ta ključna in vzvišena naloga pripada družbi, strokovnjakom in tudi vsakemu posamezniku, ki se (pa čeprav le slučajno) znajde v situaciji, da lahko pomaga in rešuje.

Predvsem je treba:

- zavarovati osebe, ki so zaradi problematične osebnosti ali zaradi neprimerne okolja, v katerem žive, bolj izpostavljeni samomoru;

- raziskovati, kateri so družbeni vzroki, ki najbolj vplivajo na pojav samomorov, ter na podlagi teh spoznanj zagotoviti primernejše družbene pogoje. Poznamo tri oblike prevencije:

- 1) PRIMARNA PREVENCIJA. Njen namen je raziskava pojavov samomora oziroma poskusov samomora. Pri tem je nujno imeti v evidenci osebe, ki so same poskusile ali izvršile samomor. Raziskave in opazovanja morajo voditi strokovnjaki interdisciplinarno.

- 2) SEKUNDARNA PREVENCIJA. Namenjena je osebam, za katere vemo, da so samomorilno bolj ogrožene.

Važno vlogo ima pri tem npr. telefonska reševalna služba, pri kateri so angažirani usposobljeni svetovalci (psihologi, psihiatri, socialni delavci, medicinske sestre, duhovniki), ki imajo poleg strokovnosti tudi čut in nagnjenje za tako odgovorno delo.

- 3) TERCIARNA PREVENCIJA. Tu gre za posebne urgentne službe, ki intervenirajo v primerih, ko je treba fizično rešiti življenja.

»Enotni samomorilski prostor«

Tragična parafraza je mišljena prizadeto in spoštljivo. Nanaša se na izsledke dr. Danila Sedmaka, ki je primerjalno raziskoval samomore na Tržaškem, iz njegove še neobjavljene razprave, ki jo je ljubeznivo dal na vpogled, pa je tukaj kratek izveček.

Dr. Sedmak se nanaša na anketo, ki je bila na temo samomora pred letom 1985 izvedena pod okriljem padovanske in tržaške psihiatrične klinike, in ki je zajela del tržaškega prebivalstva tako, da se je dalo vzpostaviti primerjave med odgovori dveh populacij, slovenske in italijansko-begunske. Ključno vprašanje se je glasilo: Ali si kdaj pomislil na samomor? Istrski anketiranci so dali odgovor 7,2 odstotka, Slovenci pa kar 34,3. Slednji podatek sovпада z odgovorom, ki ga je prof. Trstenjak dobil v Sloveniji na podobno vprašanje. Pri tem pa je treba še vedeti, da je koeficient samomorilnosti med istrskimi begunci višji od koeficienta med Tržičani-Italijani. »Tako nam še bolj izstopa slovenski suicidalni problem na Tržaškem in slovenski 'prispevek' k višjemu samomorilskemu koeficientu, ki ga ima Trst«, ugotavlja dr. Sedmak, ki v zaključku razmišlja takole: »Ta žalostni podatek pa nam dokazuje tudi narodno in kulturno istovetnost našega zamejskega človeka z matičnim narodom. Paradoksalno – drugačen rezultat bi dokazoval določeno smer disociacije zamejskega človeka z matičnim narodom. Tako pa ni dvoma, da obstaja tesna zveza med koeficientom samomorilnosti in družbeno-kulturnimi značilnostmi določene družbe. Tudi psihopatologija nas združuje«.

Konec

Mladi iščejo Boga, tudi če skrivajo to potrebo za videzom neprizadetosti ali celo nasprotovanja

Že od pradavnin je človek pripisoval to, kar se je dokaj nenavadnega dogajalo okoli njega, nekim višjim silam, ki obstajajo nekje nad njim. Ta bit je najmočnejša sila, ki vlada v veselju in drži v rokah človeštvo. In tej biti je dal človek neko ime: Bog.

Toda sedaj se poraja drugo vprašanje: kdo ali kaj je Bog, je ali ga ni? S tem vprašanjem se je ukvarjala filozofija že v antiki, vprašanje pa ostaja odprto še danes. Kdove ali ga bo kdo razvozlal. Edino, kar je skupno vsem filozofom, je to, da si predstavljajo nek čist um, neko čisto idejo, v kateri je utelešeno vse dobro in ki je človek ne more spoznati nikdar.

V današnji kulturi je v človeštvu močno zasidran krščanski nauk. Mogoče "močno zasidran" ne velja za naše kraje. Mislim da bi Trst in okolica rabila neko "katoliško prenovo". Sem namreč mnenja, da je današnja družba vse preveč potisnila božjo osebo v ozadje. Na Boga se nekateri spomnijo le dvakrat v letu: za Božič in Veliko noč, ko gredo k maši, da pokažejo novo obleko, ali pa sploh ne gredo, temveč se podajo raje na počitnice. Na vero se sicer ne ozirajo, toda takrat jim pride prav, da se lahko oddaljijo od vsakdanjega življenja po "zaslugi verskega praznika". Z žalostjo opažam, da se naše cerkve vse preveč praznijo, a kar je najslabše: cerkev obiskuje zelo malo mladine.

Večkrat sem se tudi o tem vprašala in vendar nisem nikdar dobila odgovora, ki bi me zadovoljil. Mogoče zato, ker gredo ob sobotah ven in se vračajo šele zgodaj zjutraj domov, tako da pri tem spijo do poldneva. Vendar če bi bil to edini razlog, potem bi morali te ljudi srečati pri kaki tedenski maši, da bi s tem opravičili nedeljsko odsotnost, če bi jim vera res kaj pomenila. Večina mladih misli na isti način: "Jaz ne potrebujem Boga, kaj mi to rabi. Saj to ni moderno. Maše so za stare žene", ali "vera je zame samo izguba časa". Vera je postala skorajda nek tabu argument. Nihče se o njej nič več ne pogovarja, v središču pogovorov so drugi argumenti. In vendar: kaj ima vera takšnega, da se je vedno več ljudi, zlasti mladih, izogiba, se ji odtujaže ali jo celo zatajuje?

Verjetno je to nastalo zaradi tistih miselnosti ki so se izoblikovale v prejšnjih desetletjih, ki so odtujile človeka od Boga, ki so vcepile človeku to idejo, da je vera v Boga nepotrebna. Pojavili so se drugi miti, ki so nadomestili potrebo po veri, in človek je postal suženj teh in se ne more osvoboditi teh vezi, tudi če bi hotel, tudi če se tem upira, je njegova volja prešibka, da bi raztrgala verige, ki ga vključujejo.

Bog je, je velik in vsemogoč. Mogoče se ne imenuje ravno Bog, vendar nad menoj obstaja nekaj višjega, ki uravnava moje življenje: mogoče je Bog tisti glas, ki mi narekuje, kaj je v življenju dobro in kaj zlo, kako naj se ravnam v določenem trenutku. Bog je lahko moj najboljši prijatelj, ker mu lahko izpovedujem svoje misli in sem gotova, da me bo uslišal in mi nakazal pot, kateri naj sledim; Bog je tista sila, ki mi vелеva, da bodi vedno tak, kakršen si, ki te spodbuja, da dokažeš dobro, ki ga nosiš v sebi; Bog je tisti, ki ti je vdahnil življenje in te ljubi, Bog je takrat, ko si najbolj srečen in bi svoje veselje rad daroval celemu človeštvu; Bog ali molitev je tisti trenutek, ki te združuje tako z najvišjim

kot s človekom; Bog je tisti, ki te uči kako lahko daš smisel svojemu življenju. In to je tisto, česar se naša mladina najbolj boji: boji se pravega prijateljstva, prave ljubezni, boji se iskrenosti, požrtvovalnosti, boji se tistega, kar Bog od ljudi zahteva. Noče se ubadati s tem vprašanjem, zato ga skuša ne upoštevati. Toda, ali je mogoče zatreti v sebi vedno glasnejši klic?

Matejka Bukavec

Za ta prispevek je Matejka Bukavec prejela 2. nagrado na natečaju ob papeževem obisku v Trstu.

RAST, mladinska priloga Mladike. Pripravlja uredniški odbor mladih. Pri tej številki so sodelovali: Sara Trampuž, Tomaž Martelanc, Breda Susič, Matejka Bukavec, Matejka Grgič, Marija Mamolo, Neva Zaghet, Kristina Martelanc, Matej Susič in Martina Ozbič. Uredila Breda Susič. Glavo za Rast je izdelal Štefan Pahor.

**Tisk Graphart, Trst, oktober 1992.
Drevored G. D'Annunzio 27/E,
Tel.040/772151**

Še en posnetek iz kulturnega življenja SKK: prof. Marta Ivašič predava ob 500-letnici odkritja Amerike